

Ontbrekende informatie en de schijn van een doofpot

In het boek *Going Down Going Down* (2022) wordt gesteld dat rond het ongeval van El Al vlucht 1862 veel informatie ontbreekt. Die constatering heeft bij velen de indruk gewekt dat essentiële gegevens mogelijk bewust buiten beeld zijn gehouden. In het publieke debat heeft dit bijgedragen aan het beeld van een “doofpot”.

Bij nadere beschouwing blijkt echter dat dit beeld in belangrijke mate berust op een eenzijdige zienswijze: het ontbreken van informatie wordt vaak gelijkgesteld aan het ontbreken van essentiële informatie. Dat onderscheid is cruciaal, maar wordt zelden expliciet gemaakt.

In het onderzoek naar El Al 1862 zijn inderdaad gegevens niet (meer) beschikbaar geweest. Zo werd de Cockpit Voice Recorder (CVR) nooit teruggevonden en was informatie van de Digital Flight Data Recorder (DFDR) niet altijd goed leesbaar, waaronder delen van data van stukken van de laatste minuut van de vlucht. Ook waren er verklaarbare beperkingen in radardekking onder een hoogte van 1700 voet en zijn verschillende geluidsbanden, videobanden en fotomaterialen niet bewaard gebleven of later niet meer traceerbaar gebleken. Daarnaast waren er vragen over vrachtbrieven, notulen en archieven van veiligheidsdiensten.

Wanneer deze hiaten op zichzelf worden beschouwd, kunnen zij de indruk wekken dat het beeld van het ongeval onvolledig is gebleven. Toch blijkt uit het veiligheidsonderzoek dat deze ontbrekende gegevens geen doorslaggevende rol speelden bij het vaststellen van de oorzaak van het ongeval of bij het formuleren van de veiligheidsaanbevelingen.

De reden daarvoor ligt in de aard van het veiligheidsonderzoek.

Luchtvaartongevallenonderzoek is geen optelsom van alle beschikbare informatie, maar een **gerichte** analyse van die gegevens die relevant zijn voor het begrijpen van het falen van systemen en structuren. In het geval van El Al 1862 konden de essentiële elementen — het verlies van de motoren, de structurele schade aan de vleugel en de gevolgen daarvan voor de bestuurbaarheid van het vliegtuig — worden vastgesteld op basis van wrakstukken, beschikbare vluchtgegevens, technische analyse en simulaties.

De afwezigheid van de CVR betekende bijvoorbeeld dat gesprekken in de cockpit niet volledig konden worden gereconstrueerd, maar van vergelijkbare ongevallen (b.v. China Airlines 1991) konden wel CVR-data worden geanalyseerd. Het ontbreken van de CVR dit bleek niet zo essentieel of noodzakelijk om de technische oorzaak van het ongeval vast te stellen. In de media werd een andere interpretatie gegeven. Evenzo bood de beschikbare DFDR-data voldoende inzicht in het gedrag van het vliegtuig, ondanks het ontbreken van data stukjes van de laatste minuut. Ook andere ontbrekende gegevens, zoals geluidsbanden van ooggetuigen of videobeelden van bergingswerkzaamheden, hadden geen directe relatie met de kernvraag van het onderzoek: waarom het vliegtuig zijn structurele integriteit verloor en uiteindelijk onbestuurbaar werd.

Opvallend is dat sommige informatie die eerder ontbrak, zoals vrachtdocumentatie, later alsnog beschikbaar kwam zonder dat dit tot nieuwe inzichten in de oorzaak van het

ongeval leidde. Dit benadrukt dat de relevantie van informatie niet samenvalt met de beschikbaarheid ervan.

Het onderscheid tussen volledigheid en relevantie is in dit verband essentieel. Dat niet alle gegevens beschikbaar zijn, betekent niet dat het onderzoek tekortschiet. Het betekent evenmin dat er sprake is van opzettelijke verberging. In complexe onderzoeken is het soms onvermijdelijk dat bepaalde informatie verloren gaat of nooit wordt teruggevonden. De vraag is niet of alles bekend is, maar of datgene wat bekend is voldoende is om tot een onderbouwde conclusie te komen.

In het geval van El Al 1862 kan worden vastgesteld dat dit het geval was. De oorzaak van het ongeval en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen konden worden vastgesteld op basis van de beschikbare, relevante gegevens. Dat neemt niet weg dat het bestaan van ontbrekende informatie kan bijdragen aan blijvende twijfel in de publieke perceptie als dat onterecht voorgesteld blijft worden als cruciale informatie. Juist daar ontstaat de voedingsbodem voor het idee dat er meer aan de hand moet zijn geweest dan uit het onderzoek naar voren is gekomen.

Zo laat dit dossier zien hoe de aanwezigheid van hiaten in informatie kan leiden tot een narratief van verborgen kennis, terwijl die hiaten in feite geen invloed hebben op de kern van het veiligheidsonderzoek. Het verschil tussen wat ontbreekt en wat nodig is, blijkt daarmee van doorslaggevend belang voor het begrijpen van zowel het ongeval als de beeldvorming eromheen.